

Lucyna Domańska*, Maciej Ficyk, Magdalena Piotrowska,
Seweryn Rzepecki**

Wyniki archeologicznych badań ratowniczych na stanowisku Łosino 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie

Abstract

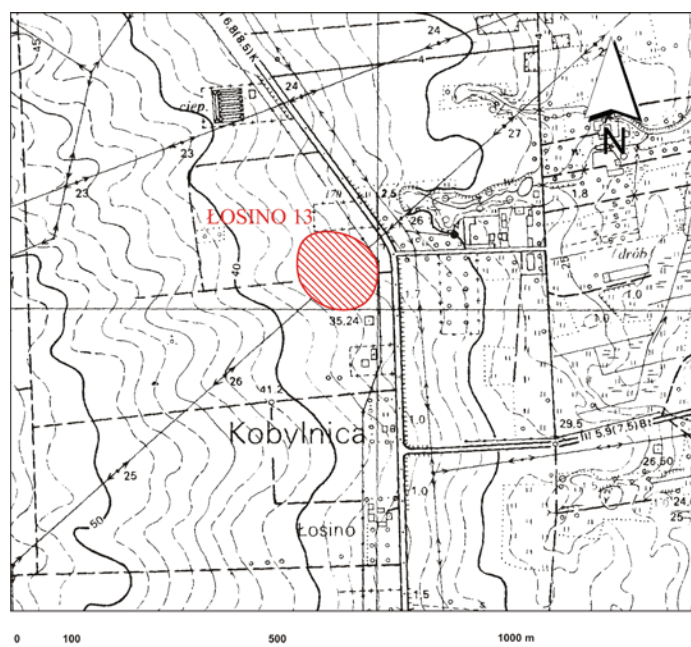
Domańska L., Ficyk M., Piotrowska M. and Rzepecki S. 2013. Results of rescue archaeological excavations at the site Łosino 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. *Raport 8, 349-356.*

The site Łosino 13 (AZP 10-29/39), Kobylnica commune, pomorskie voivodeship, revealed relics of settlement from the younger pre-Roman period and the early Roman influence period (the Wielbark culture). This settlement horizon includes two artefacts and 435 fragments of ceramics. Micro-morphological characteristics of the vessels and their forms indicate a replacement of the style of the Oksywie culture with the style of the Wielbark culture. Moreover, two artefacts and 520 fragments of ceramics were revealed originating from the Middle Ages.

Keywords: Koszalin Coastland, younger pre-Roman period, early Roman influence period, Wielbark culture, Early Middle Ages

Łosino 13 (AZP 10-29/39) to stanowisko archeologiczne odkryte w 1981 roku podczas realizacji programu AZP. Pozyskany wówczas zbiór ceramiki pozwolił na objęcie stanowiska badaniami wykopaliskowymi poprzedzającymi budowę obwodnicy miasta Słupska – drogi S-6. Ratownicze badania archeologiczne zostały przeprowadzone w latach 2007-2008 przez zespół Fundacji Uniwersytetu Łódzkiego. W trakcie prac odkryto ślady osadnictwa kultury wielbarskiej oraz źródła datowane na okres średniowiecza.

Stanowisko Łosino 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie położone jest w północnej części Polski, w obrębie Pobrzeża Koszalińskiego. Według podziału fizycznogeograficznego rejon Łosina i Kobylnicy znajduje się na Równinie Słupskiej (Kondracki 1978, 269). Obszar ten został uformowany podczas fazy pomorskiej ostatniego zlodowacenia. Wysoczyzna Sławieńska pokryta została osadami polodowcowymi i piaszczysto-żwirowymi utworami wodnolodowcowymi. Łosino 13 zlokalizowane jest w dolnej części stoku doliny Słupi, około 4 km w kierunku południowym od Słupska (Ryc. 1). Słupia stanowi oś hydrologiczną terenu, w środkowym biegu

Ryc. 1. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Położenie stanowiska

Fig. 1. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Location of the site

* Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Uniwersytecka 3, 91-404 Łódź, e-mail: lucynad@uni.lodz.pl

** Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Uniwersytecka 3, 91-404 Łódź, e-mail: rzepecki@poczta.onet.pl

jest rzeką krętą, posiadającą na wysokości omawianego stanowiska prostoliniowy odcinek – zapewne sztucznie utrwalony (Forysiak, Twardy 2009, 9).

W trakcie badań wykopaliskowych przebadano obszar o powierzchni 10 arów, na którym odkryto 12 obiektów archeologicznych, z których 4 zawierały ceramikę pozwalającą na ich wydatowanie (Ryc. 2). Większość pozyskanego materiału przypisana została okresowi wczesnego średniowiecza. Datowanie stanowiska zostało oparte na pozyskanym zbiorze ceramiki. Niestety, nie znaleziono zabytków metalowych.

Szczególnością wartością poznawczą, pomimo niewielkiego zbioru, należy przypisać reliktom związanym z okresem wpływów rzymskich. Wiąże się to ze znikomą ilością przebadanych osad na tle dobrze rozpoznanych cmentarzysk kultury wielbarskiej.

■ OSADNICTWO Z MŁODSZEGO OKRESU PRZEDRZYMSKIEGO I WCZESNEGO OKRESU WPŁYWÓW RZYMSKICH

Z omawianym okresem związane są dwa obiekty zarejestrowane na stanowisku (Ryc. 2, 3). Są to kolistą w rzucie poziomym jama, obiekt A5 oraz znacznych rozmiarów obiekt B1, który może być pozostałością ziemianki (Ryc. 3). Z obiektu B1 pozyskano 435 fragmentów ceramiki. Wśród tego zbioru zarejestrowano 2 dna i 18 wylewów. Resztę stanowiły ułamki brzuśców. Na niektórych fragmentach widać było strefowość w sposobie potraktowania powierzchni – naczynia przy wylewach były gładkie, brzusiec zaś charakteryzował się chropowaceniem. Z pozyskanych fragmentów ceramiki udało się zrekonstruować niektóre formy naczyń. Wszystkie częściowo odtworzone naczynia pochodziły właśnie z tego obiektu. Charakteryzowały się one wygładzaną partią przykrawędnią i chropowaconym brzuścem oraz wychylonymi na zewnątrz krawędziami (Ryc. 4:c-e). Swoją formą nawiązują one do garnków typu IC i ID według typologii R. Wołągiewicza (1993, 13). Bardzo zbliżone okazy wystąpiły na stanowisku w Rogowie, pow. białogardzki (Machajewski 1980, 21, ryc. 10:1). W opisywanym obiekcie wystąpiło także dno charakteryzujące się starannym wykonaniem oraz gładką, brunatno-szarą powierzchnią (Ryc. 4:b). Być może jest to przydenny fragment niewielkiej situli (Wołągiewicz 1993, 14). Wśród omawianego zbioru znalazł się także fragment kubka o pogrubionej, facetowanej krawędzi (Ryc. 5) oraz ułamek misy charakteryzujący się czarną, gładką powierzchnią oraz także facetowanym wylewem (Ryc. 6). Wylewy pogrubiane i facetowane występują w materiałach oksywskich

z cmentarzysk oraz łączone są z fazą przejściową A3-B1 (Wołągiewicz 1965, 239, 240). Reszta materiału to niecharakterystyczne fragmenty nie pozwalające na szczegółową korelację typologiczną (Ryc. 4:a).

W zbiorze ceramiki ze stanowiska Łosino 13 przeważają naczynia o pogrubionych brzegach – 65% całego zbioru krawędzi wylewów. Takie ukształtowanie krawędzi jest elementem archaizującym, łączonym z młodszym okresem przedrzymskim i ma związek ze stopniowym zastępowaniem stylistyki ceramiki kultury oksywskiej przez stylistykę ceramiki kultury wielbarskiej (Wołągiewicz 1974, 129 i n.). Taki sposób kształtowania wylewów może wskazywać na datowanie omawianego stanowiska na schyłek młodszego okresu przedrzymskiego oraz na wczesny okres rzymski, czyli na fazę A3-B1 (Wołągiewicz 1993, 26). Należy podkreślić, iż omawiany zbiór ceramiki ze stanowiska Łosino 13 posiada zarówno cechy młodszego okresu przedrzymskiego jak i stylistykę nawiązującą już do okresu wpływów rzymskich. Do cech charakterystycznych dla młodszego okresu przedrzymskiego należy zaliczyć pogrubianie i facetowanie wylewów oraz obecność misy o czernionej, gładkiej, wyświecanej powierzchni (Wołągiewicz 1965, 240, 241; Machajewski 1980, 20; Wołągiewicz 1993, 26). Za cechy „wczesnorzymskie” należy uznać obecność w omawianym zbiorze wylewów łagodnie profilowanych oraz naczyń o brunatnej powierzchni zewnętrznej (Machajewski 1980, 23).

W skupisku sławieńsko-słupskim na przełomie młodszego okresu przedrzymskiego i okresu wpływów rzymskich widoczny jest proces przekształcania osadnictwa oksywskiego w wielbarskie (Machajewski 2006, 44). Wydaje się, iż ceramikę ze stanowiska Łosino 13 można zaliczyć do fazy o charakterze przejściowym między tymi okresami (Wołągiewicz 1965, 239, 242; Machajewski 2006, 37).

■ OSADNICTWO Z OKRESU WCZESNEGO ŚREDNIOWIECZA

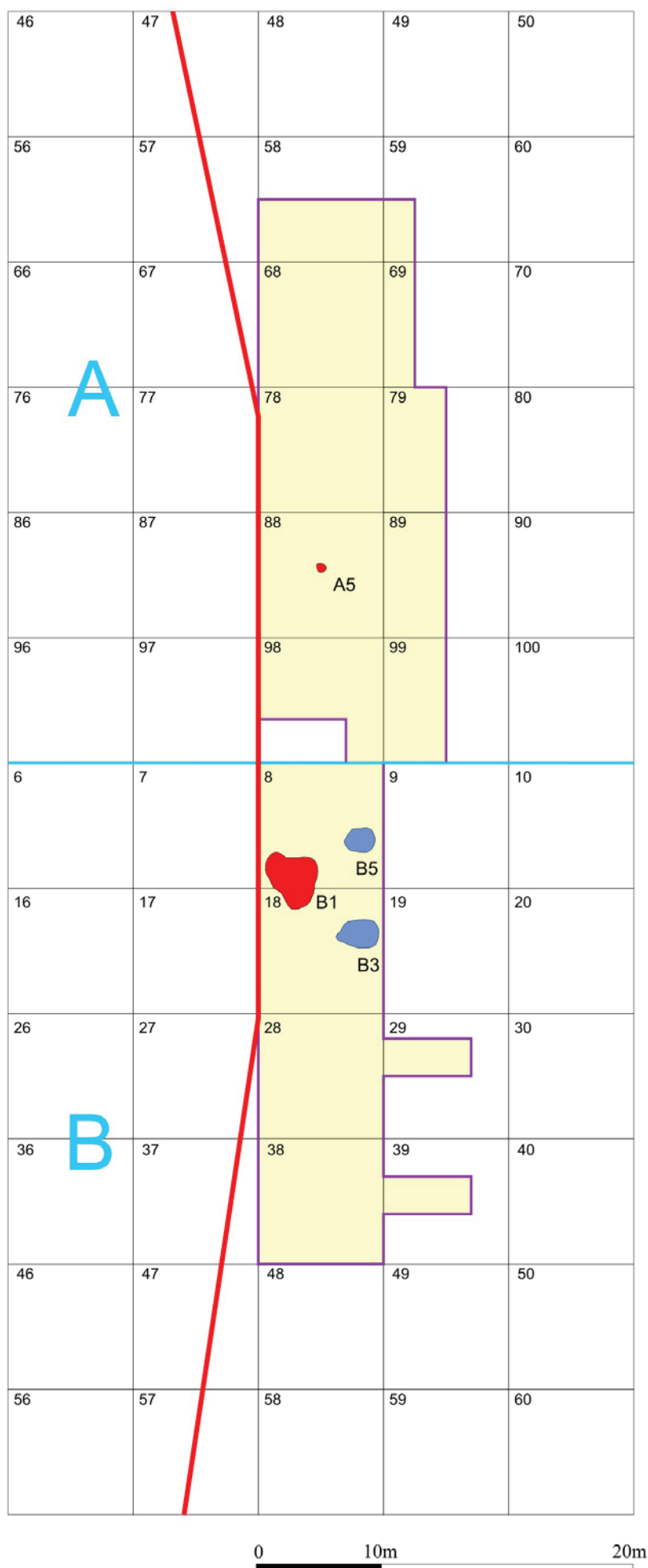
Po przeanalizowaniu zbioru ceramiki 520 fragmentom można przypisać metrykę wczesnośredniowieczną, a 4 późnośredniowieczną. W wypełniskach dwóch obiektów B3 i B5 wystąpiła ceramika wczesnośredniowieczna (Ryc. 2, 7), oraz na złożu wtórnym, w obiekcie przypisanym kulturze wielbarskiej (Obiekt B1). Zdecydowana jednak większość materiału ruchomego pochodziła z obiektów B3 i B5.

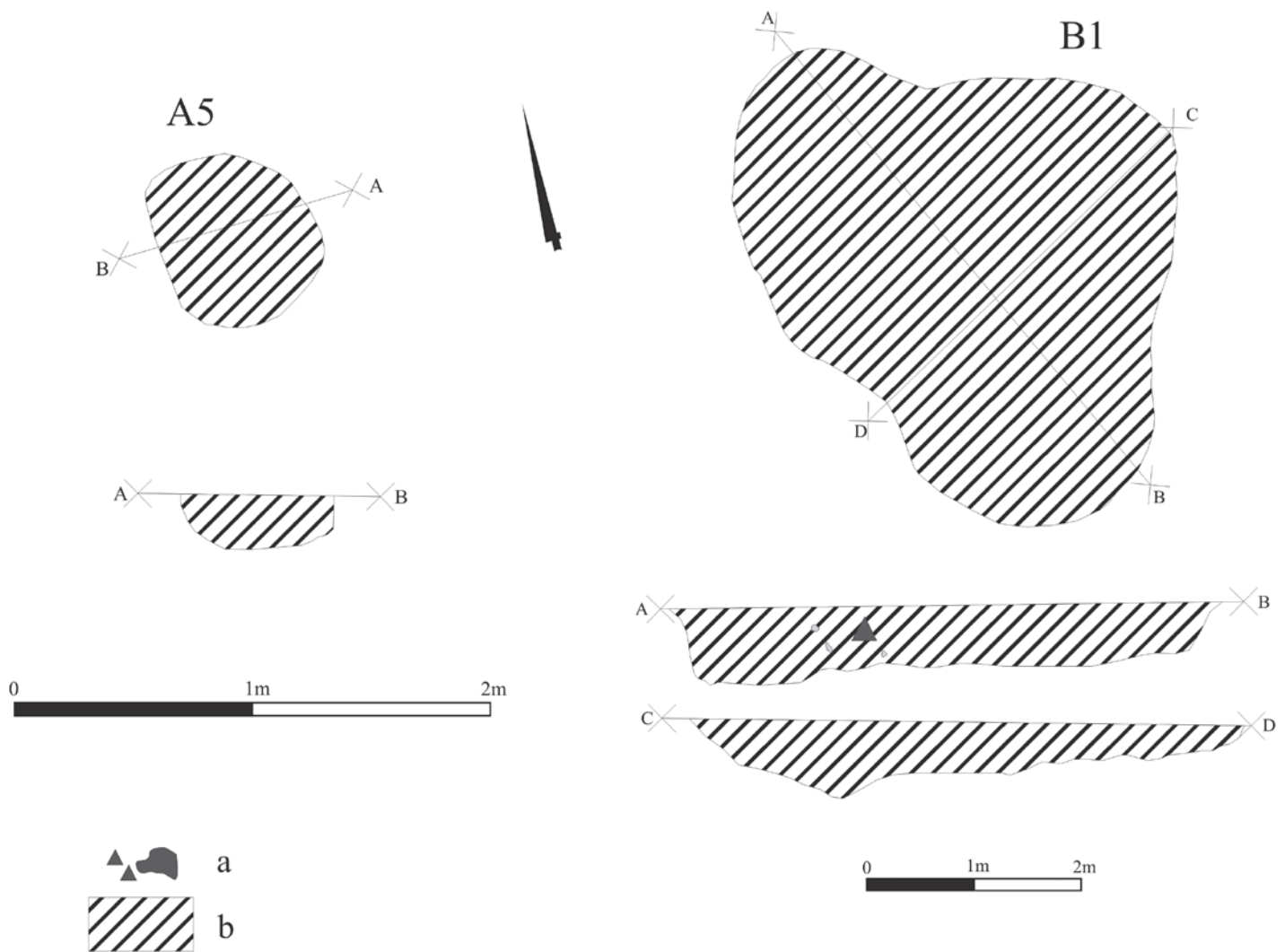
Obiekt B5, z inwentarzem 274 fragmentów ceramiki, miał rzut poziomy kolisty, o profilu nieckowatym (Ryc. 7). Podobnie wyglądał obiekt B3, w wypełnisku którego znaleziono 213 fragmentów ceramiki (Ryc. 7). Długość

Ryc. 2. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Plan stanowiska z zaznaczoną chronologią obiektów – na planie zaznaczono jedynie obiekty datowane, zawierające ceramikę w wypełniskach i pewnie związane z omawianymi horyzontami osadniczymi

Fig. 2. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Plan of the site with marked feature chronology – the plan shows only dated features containing ceramics in the fill and probably connected with the settlement horizons in question

- obszar przebadany
- rozgraniczenie autostrady
- obiekty kultury wielbarskiej
- obiekty wczesnośredniowieczne

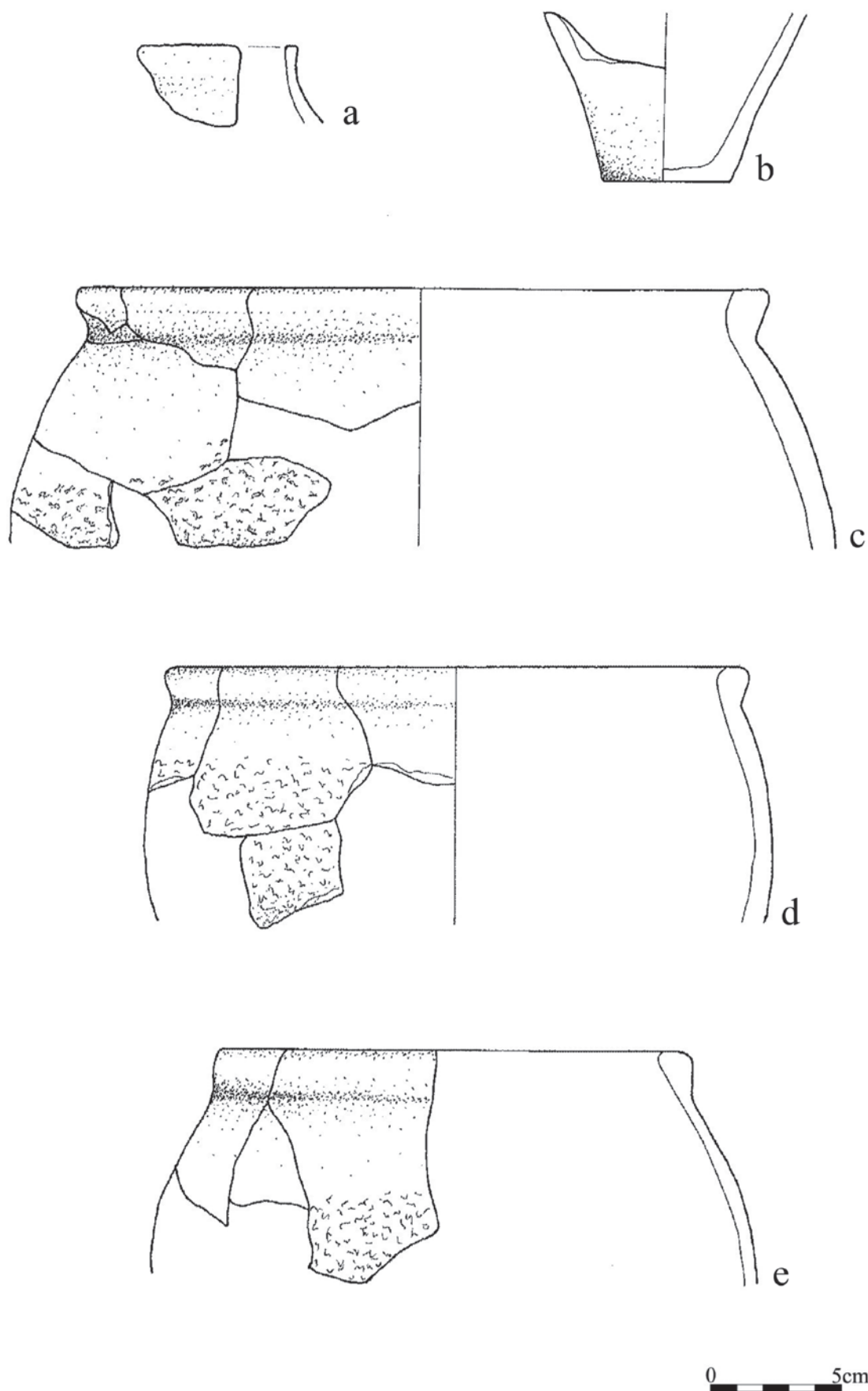
Ryc. 3. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Obiekty z młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich. Legenda: (a) fragmenty ceramiki; (b) średnio zbielicowana próchnica z niewielką domieszką gliny

Fig. 3. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Features from the younger pre-Roman period and early Roman influence period. Legend: (a) fragments of ceramics; (b) moderately podzolized humus with a small addition of clay

obiekty to 326 cm, a maksymalna szerokość 240 cm. Obydwa obiekty to podobne jamy zasobowe. Wymiary obiektów mogą skłaniać do interpretowania obu jako pozostałości domostw lub przynajmniej gospodarczych piwniczek pozostałych po nich. Niestety, żadne inne przesłanki nie popierają takiego wniosku, dlatego kwestia ta zostaje nierozstrzygnięta. Podobne obiekty zaobserwowano na stanowisku Łosino 3, uznanym za osadę (Olczak, Siuchciński 1985, 58).

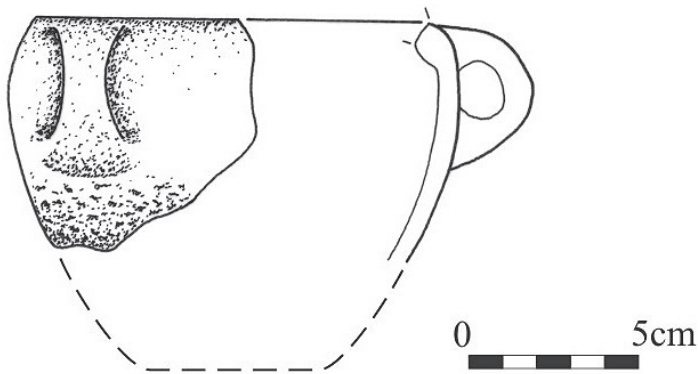
Analizie poddano całość materiału ceramicznego. Ceramika z Łosina 13 wykonana jest z glin żelazistych. Gлина żelazista, zaliczana do tzw. glin pospolitych, nie jest dobrej klasy surowcem do produkcji naczyń.

Zaobserwowano różne kolory powierzchni – od odcieni brązowego po kolor ceglasty i pomarańczowy. W wyniku analizy stwierdzono, że jako domieszki stosowano piasek głównie grubo lub średnioziarnisty, pojawia się też tłuczeń grubo i średnioziarnisty, w dwóch przypadkach występuje mika. Pozyskane fragmenty wskazują na częściowe obtaczanie górnych partii naczyń. Wśród ornamentu najczęściej wystąpiło zdobienie w postaci zwielokrotnionych żłobków linii falistych (Ryc. 8:c, e, h, j) oraz poziome, pojedyncze lub zwielokrotne żłobki dookólne, niejednokrotnie przecinane krótkimi liniami pionowymi (Ryc. 8:g). Większość ornamentu odnotowywano w górnej partii naczyń. Naczynia ornamentowane w ten sposób zaliczane są do grupy Menkendorf. Określa się je także jako naczynia typu Szczecin, a datowane na IX – 1. połowę X wieku (Łosiński 1972). Cztery fragmenty wylewów ozdobione są ponadto charakterystycznym żłobkowaniem okapu (Ryc. 8:e). Profile tych wylewów wskazują na grupę Feldberg (Schulde 1956), określane też są mianem grupy Kędrzyno-Bardy (Łosiński, Rogosz 1983, 205-206).

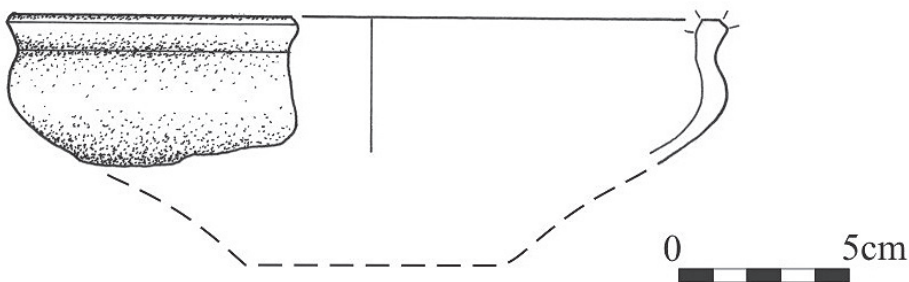
Ryc. 4. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Wybrana ceramika z młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich

Fig. 4. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Selected ceramics from the younger pre-Roman period and early Roman influence period

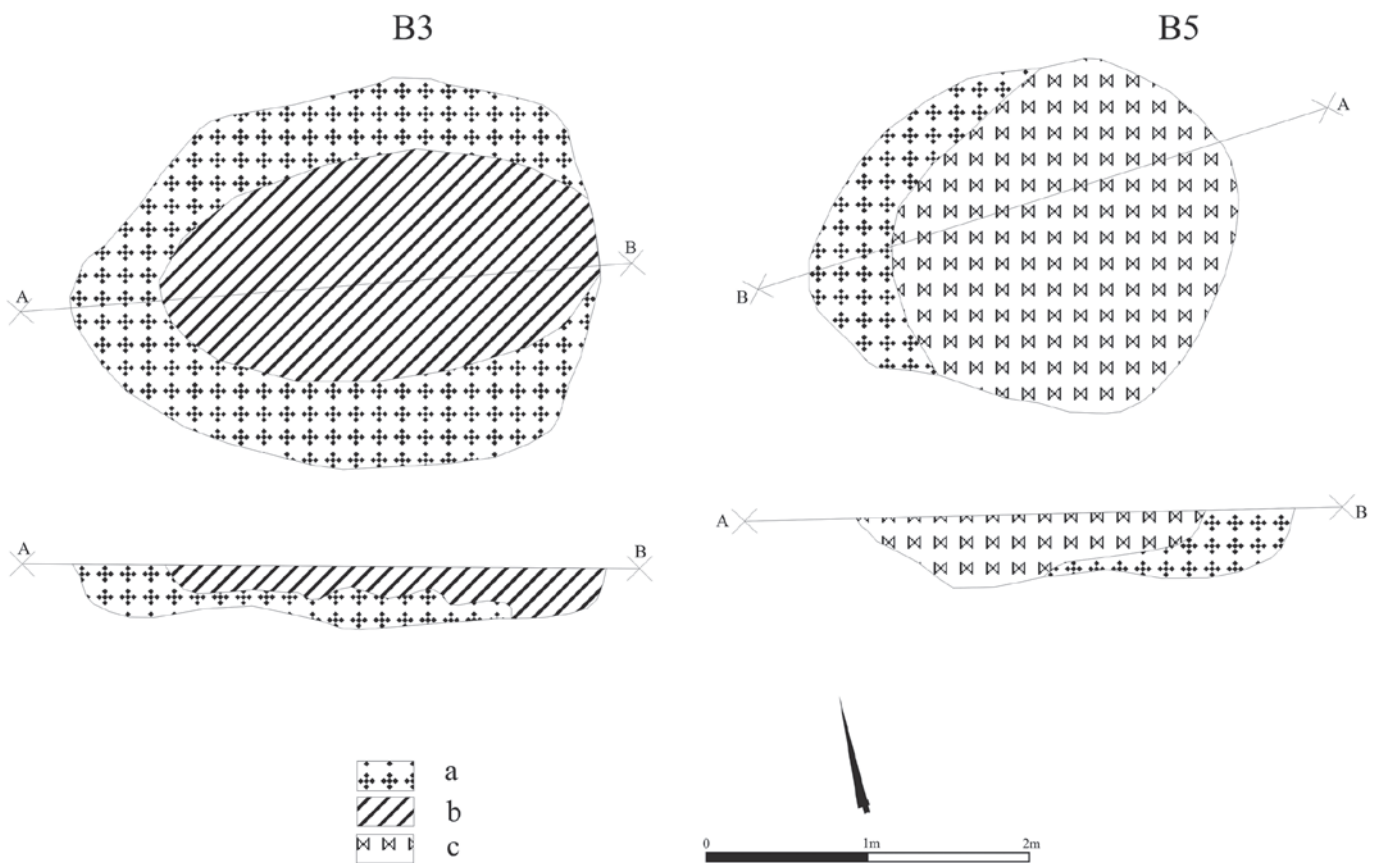
Ryc. 5. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Kubek z obiektu B1

Fig. 5. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Mug from feature B1

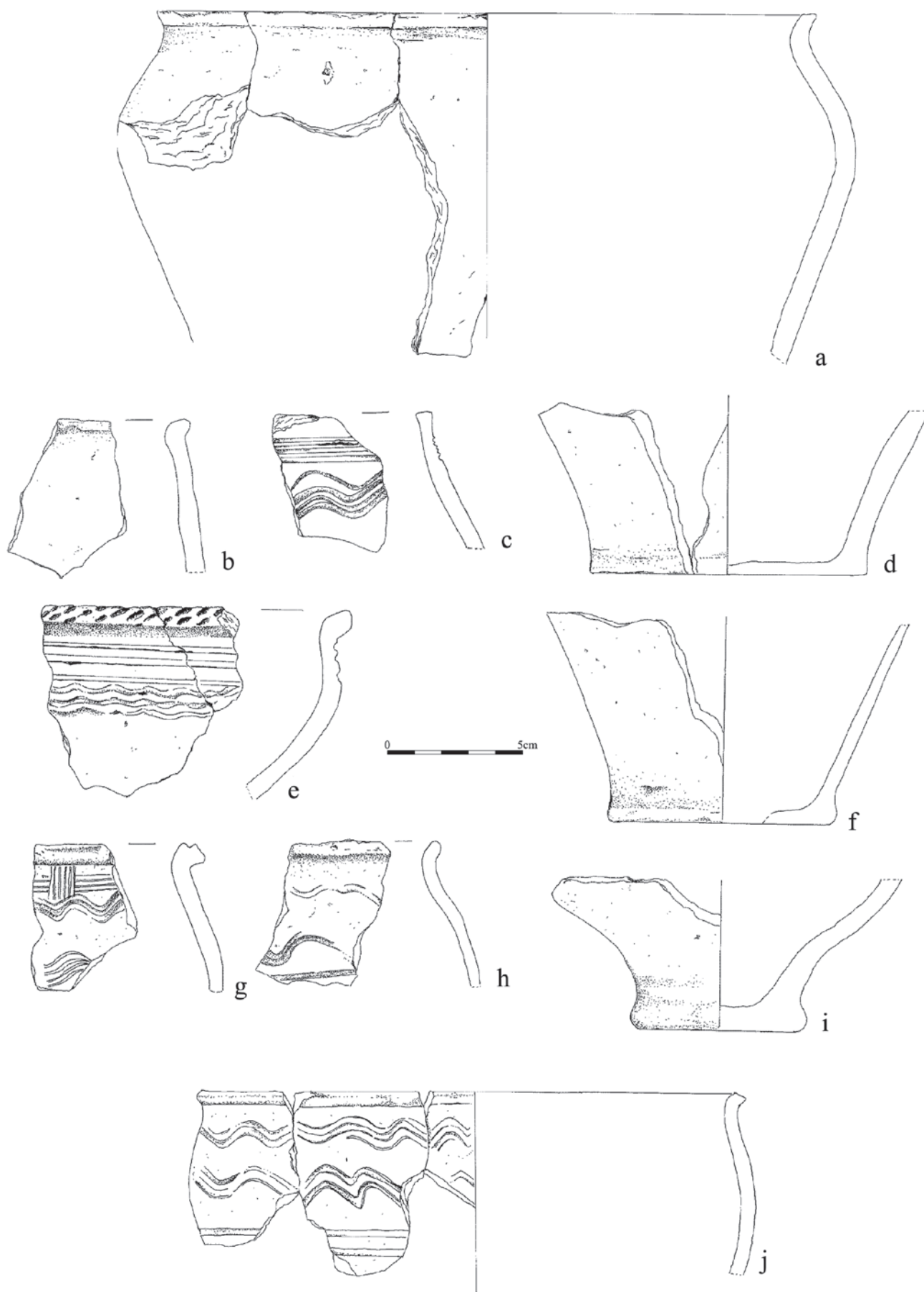
Ryc. 6. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Misa z obiektu B1

Fig. 6. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Bowl from feature B1

Ryc. 7. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Obiekty z okresu wczesnego średniowiecza. Legenda: (a) spalenizna z domieszką średnio zbielicowanej próchnicy; (b) średnio zbielicowana próchnica z domieszką gliny; (c) średnio zbielicowana próchnica z domieszką intensywnie brunatnej próchnicy

Fig. 7. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Features from the early Middle Ages. Legend: (a) burnt material with an addition of moderately podzolized humus; (b) moderately podzolized humus with an addition of clay; (c) moderately podzolized humus with an addition of intensely brown humus

Ryc. 8. Łosino, stan. 13, gm. Kobylnica, woj. pomorskie. Wybrana ceramika z okresu wczesnego średniowiecza

Fig. 8. Łosino, site 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship. Selected ceramics from the early Middle Ages

Podobna ornamentyka występuje na wielu stanowiskach rozpoznanych w byłym woj. słupskim (Olczak, Siuchciński 1985, 10, 30, 58, 78, 84, 112, 113).

Na stanowisku znaleziono też cztery fragmenty ceramiki późnośredniowiecznej. Ponadto w trakcie

podczyszczania powierzchni arów pozyskano nieliczne fragmenty ceramiki nowożytnej.

Podsumowując, materiały łączone z okresem średniowiecza to prawdopodobnie ślady fragmentarycznie przebadanej osady.

Bibliografia

- Forysiak J., Twardy J. 2009. *Przyrodnicza charakterystyka stanowiska archeologicznego Łosino 13 i jego najbliższego otoczenia*. W: L. Domańska, S. Rzepecki (red.), *Opracowanie wyników archeologicznych badań ratowniczych na stanowisku Łosino 13, gm. Kobylnica* (nie publikowane opracowanie w archiwum Fundacji Uniwersytetu Łódzkiego). Łódź, 4-18.
- Kondracki J. 1978. *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa.
- Łosiński W. 1972. *Początki wczesnośredniowiecznego osadnictwa grodowego w dorzeczu dolnej Parsęty (VII-X/XI w.)*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
- Machajewski H. 1980. *Osada z późnego okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Rogowie (stan. 4), woj. Koszalin*. W: J. Żak (red.), *Studia i materiały do osadnictwa Pomorza Środkowego na przełomie er.* Koszalin, 7-58.
- Machajewski H. 2006. *Pomorze Środkowe w okresie rzymskim i we wczesnej fazie okresu wędrówek ludów*. W: W. Nowakowski (red.), *Goci i ich sąsiedzi na Pomorzu*. Koszalin, 35-64.
- Olczak J., Siuchciński K. 1985. *Źródła archeologiczne do studiów nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem grodowym na terenie województwa słupskiego* 1. Poznań.
- Olczak J. 1991. *Formy osadnictwa na Pojezierzu Zachodniopomorskim we wczesnym średniowieczu*. Toruń.
- Schulde S. 1956. *Die slawische Keramik in Meklenburg*. Berlin.
- Wołagiewicz R. 1965. *Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Warszkwowie, pow. Sławno*. *Materiały Zachodniopomorskie* 11, 179-243.
- Wołagiewicz R. 1974. *Zagadnienie stylu wczesnorzymskiego w kulturze wielbarskiej*. *Studia Archaeologica Pomeranica* 2, 129-152.
- Wołagiewicz R. 1993. *Ceramika kultury wielbarskiej między Bałtykiem a Morzem Czarnym*. Szczecin.

Summary

Lucyna Domańska, Maciej Ficyk, Magdalena Piotrowska, Seweryn Rzepecki

Results of rescue archaeological excavations at the site Łosino 13, Kobylnica commune, pomorskie voivodeship

Łosino 13 (AZP 10-29/39), Kobylnica commune, pomorskie voivodeship, is an archaeological site recognised in 1981 during the realisation of the AZP programme. The collection of ceramics acquired at the time provided the reason to embrace the site with rescue excavations in advance of the construction of the Słupsk bypass – road S-6. The excavations revealed relics of the settlement of the Wielbark culture and dated to the Late Middle Ages. Łosino 13 is located in the lower part of the slope of the valley of the River Słupia, ca 4 km south of Słupsk.

The excavations unearthed the surface of 10 ares, where 12 features were found, but only in 4 cases it was possible to determine their chronology. The remaining features did not contain historic relics and it was impossible to connect them with any specific culture. Of special research value, despite their meagre

collection, are the relics dated to the period of Roman influence. It is related to the scarce number of investigated settlements as opposed to well recognised cemeteries of the Wielbark culture.

Two features recorded at the site are connected with the end of the younger pre-Roman period and the early Roman period. All partly recreated vessels originated from feature B1. Their form refers to pots type IC and ID according to the typology of R. Wołagiewicz (1993, 13). Also a vessel bottom was found in the feature, which may be a base fragment of a small situla (Wołagiewicz 1993, 14). The collection of ceramics from the site Łosino 13 is dominated by vessels with thickened brims, which provides the possibility to date the materials of the Wielbark culture to the phases A3-B1 (Wołagiewicz 1993, 26).

Two artefacts and 520 fragments of ceramics display Medieval origins and belong to the Menkendorf group, also known as Szczecin type vessels (Łosiński 1972), dated also to the 9th – 1st half of the 10th century.

■